

Урок 11

Загальноновживані і стилістично забарвлені слова

МОВНИЙ ДИКТАНТ

- 1) Як називається розділ мовознавства, що вивчає лексичний склад мови?
- 2) Слова нашої мови – це...
- 3) Як називаються слова, які запозичені українською мовою з інших мов?
- 4) Слова, що з'явилися в нашій мові нещодавно – це...
- 5) Як називається лексика, що вживається в повсякденному житті?
- 6) Застаріле слово, яке вийшло з ужитку, але має сучасний синонімічний аналог?

Перевірте себе

- 1) Лексикологія.
- 2) Лексика.
- 3) Запозичені.
- 4) Неологізми.
- 5) Активна
- 6) Архаїзми.

Групи слів за вживанням

Загальноновживані (нейтральні)

Це слова, які розуміють і вживають усі носії мови незалежно від місця проживання і роду занять. Вони становлять основу для будь-якого стилю мовлення (*батьківщина, воля, добро, земля, молоко, ні, одна, повітря, син, так, я*).

Стилістично забарвлені

Це слова, які вживаються лише в певних стилях мовлення:

- наукова лексика (*знаменник, молекула, присудок*);
- суспільно-політична лексика (*парламент, законопроект, демократія*);
- офіційно-ділова лексика (*звіт, інструкція, автобіографія*);
- розмовна лексика (*дітлахи, шкандибати*).

Загальноновживані слова

характеризуються стійкістю основних значень, тобто більшість слів зберегли в сучасній мові ті самі значення, що їх зафіксовано в найдавніших пам'ятках писемності (*бігти, вода, мати, перший, три*).

Серед стилістично забарвлених слів окрему групу становить емоційно-експресивна лексика. Вона служить для вираження почуттів, емоцій, позитивних чи негативних оцінок (*дитинчата, білявенький, ніженьки, дубище, здоровило, базікати*).

Прочитайте пари слів. Які слова, на вашу думку, є загальноновживаними, а які – стилістично забарвлені?

Дуб – дубок,
синій – синюсінький,
старий – старезний,
спати – спатоньки,
пити – питоньки.

**Нейтральними є слова першої колонки,
стилістично забарвленими – слова другої колонки*

Вправа 75. Випишіть стилістично забарвлені слова. У якому стилі може бути використане кожне з них? Укажіть серед виписаних слів запозичені.

Дорого, периметр, спортклуб, ледащо, комбайн, функціонувати, монітор, зирити, дивитися, низький, загальнонародний, велик, префікс, відфутболити, військово-патріотичний, працювати, фотосинтез, вранці.

Перевірте себе

Периметр, спортклуб, ледащо, комбайн
функціонувати, монітор, зирити,
загальнонародний, велик, префікс, відфутболити,
військово-патріотичний, фотосинтез.

** Підкреслені слова є запозиченими*

Вправа 79. Прочитайте речення. Які слова у них ужито недоречно? Відредагуйте усно речення.

1. Сашко, доведи, будь ласка, до відома вчителя, що я захворів.
2. Дівчинко, ти з якого питання плачеш?
3. Щойно від Дениса надійшла пропозиція піти на річку купатися.
4. Керівник школи звернувся до учнів із проханням не тупати по клумбах.
5. Інспектор погомонів зі школярами про заходи пожежної безпеки.

Перевірте себе

1. Сашко, повідом, будь ласка, вчителя, що я захворів.
2. Дівчинко, чому ти плачеш?
3. Щойно Денис запропонував піти на річку купатися.
4. Директор школи звернувся до учнів із проханням не бігати по клумбах.
5. Інспектор провів бесіду зі школярами про заходи пожежної безпеки.

Виконайте вправу “Стилістично забарвлені слова”

<https://cutt.ly/JXugftk>

1. На які дві частини ділиться лексика української літературної мови з точки зору її вживання?
2. Що характерне для загальноновживаної лексики?
3. У яких стилях мовлення вживається стилістично забарвлена лексика?

